

УДК 334.02

Мінакова О. О.

Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ
ТА НАПРЯМИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Метою статті є узагальнення й уточнення теоретичних аспектів сутності економічного планування і прогнозування в системі управління розвитком галузей народного господарства, визначення спільного та відмінного між прогнозуванням та плануванням, розгляд їх класифікації, та оцінка значимості використання певних методів для прогнозування розвитку харчової промисловості. Обґрунтовано, що все ж таки прогнозування має певні відмінності від планування, перш за все тим, що останнє має більш інформаційний характер. Це означає, що він не містить обов'язкових для виконання показників. Економічний прогноз може бути адресовано конкретним виконавцям, але ж не передбачає від них прийняття якихось обов'язкових дій, рішень, відповідальності за їх здійснення. Представлено порівняльний аналіз планування та прогнозування.

Ключові слова: економічне планування, економічне прогнозування, розвиток галузі, класифікація методів, харчова промисловість.

Постановка проблеми. Економічне планування і прогнозування в сучасний період розвитку є важливою передумовою розподілу і споживання ресурсів, основою економічної свободи як на державному рівні, так і на рівні галузей, регіонів, або підприємств, виробників товарів і послуг, так на рівні громадян - простих споживачів матеріальних благ. Як зазначає А. Маршалл, в економіці присутня «ринкова самостійність і звичка кожного самому вибирати свій правильний шлях, віра у власні сили, обачність і разом з тим швидкість в виборі рішень і судженнях, вміння та здібності передбачити майбутнє і визначити курс своїх дій з урахуванням реальних цілей» [1]. Тому саме ефективному плануванню і прогнозуванню розвитку галузей економіки, а особливо харчової галузі, слід приділити особливу увагу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні, вивченням проблем планування та прогнозування займаються багато вчених, зокрема: А. Богатирьов, В. Беседін, О. Кузьмін О. Орлов, Б. Панасюк, І. Смолін, Є. Рясних, Р. Тянь, та ін. Однак, в більшості праць розглянуто загальні підходи до вирішення проблем планування та прогнозування в економіці, запропоновано певні методики, тощо. Втім, недостатньо уваги приділено плануванню та прогнозуванню розвитку окремих галузей народного господарства, враховуючи той момент, що воно повинно бути спрямовано на виявлення перспективних шляхів досягнення поставленої мети сталого розвитку шляхом зростання доходів від розвитку з урахуванням підтримання екологічної рівноваги. Саме даному напрямку і присвячена дана стаття.

Метою статті є узагальнення й уточнення теоретичних аспектів сутності економічного планування і прогнозування в системі управління розвитком галузей народного господарства, визначити спільне та відмінне між прогнозуванням та плануванням, розглянути їх класифікації, та оцінити значимість використання певних методів для прогнозування розвитку харчової промисловості.

Виклад основного матеріалу. Необхідність застосування системи економічного планування та прогнозування розвитку галузі виникає тоді, коли існує обмеженість ресурсів, а досягнення бажаного результату напряму залежить від цілого набору взаємопов'язаних рішень. Як зазначають В. В. Кузнецов, О. Н. Тарасов, В. Л. Дунаєв, «планування - це не тільки проектування майбутнього, але і осмислення ефективності шляхів його досягнення. Якщо рішення приймається швидко,

без урахування його наслідків на ефективність, то планування стає не потрібним» [2]. Аналіз літературних джерел показав, що «система економічного планування і прогнозування розвитку галузей представляється сукупністю наступних елементів: концепцій, гіпотез, планів, прогнозів, програм [3].

Основний зміст компонентів системи економічного планування та прогнозування представлено на схемі 1.

На рисунку ми бачимо, що кожен елемент в системі економічного планування та прогнозування має своє призначення, виконує свої функції. Всі елементи тісно пов'язані між собою. Концепція пов'язана з гіпотезою і вони обидві лежать в основі планів, прогнозів і програм; план базується на прогнозі; програми забезпечують більш високий рівень обґрунтованості планів.

Зміни і трансформації в економічному плануванні і прогнозуванні відбуваються разом із змінами в економічному мисленні. Крім того, їх складові елементи можуть змінюватись в залежності від особливостей рівня розвитку суспільного ладу, територій і країн, ментальності населення, інформаційно-обчислювального потенціалу. Зміни також відбуваються в якості пріоритетності. А проявляються вони в змінах методичних і методологічних підходів, запровадженні в практику нових методів і вдосконаленні самих засобів розробки операцій та планово-прогнозних завдань. Так, наприклад, в період "адміністративно-командної" економіки, система користувалася важелями, в основі яких лежали директивні плани і адресні завдання [4]. В основі соціалістичного планування лежало спотворене уявлення про план, як про щось що вимагає безумовного виконання.

Перехід на ринкові засади управління економікою від економіки командно-адміністративної вимагав переосмислення ролі і місця планування і прогнозування в системі управління галузями. Необхідність застосування планування і прогнозування в ринкових умовах обумовлено впливом таких чинників, як:

- нездатності ринкових механізмів ефективно регулювати обсяги виробництва продукції галузі;
- необхідністю інформаційного забезпечення органів влади, які здійснюють державне регулювання і підтримку галузі;
- невизначеності, пов'язаної із вступом в СОТ;
- ускладненням міжгалузевих і регіональних зав'язків, що виникають в процесі інтеграції;

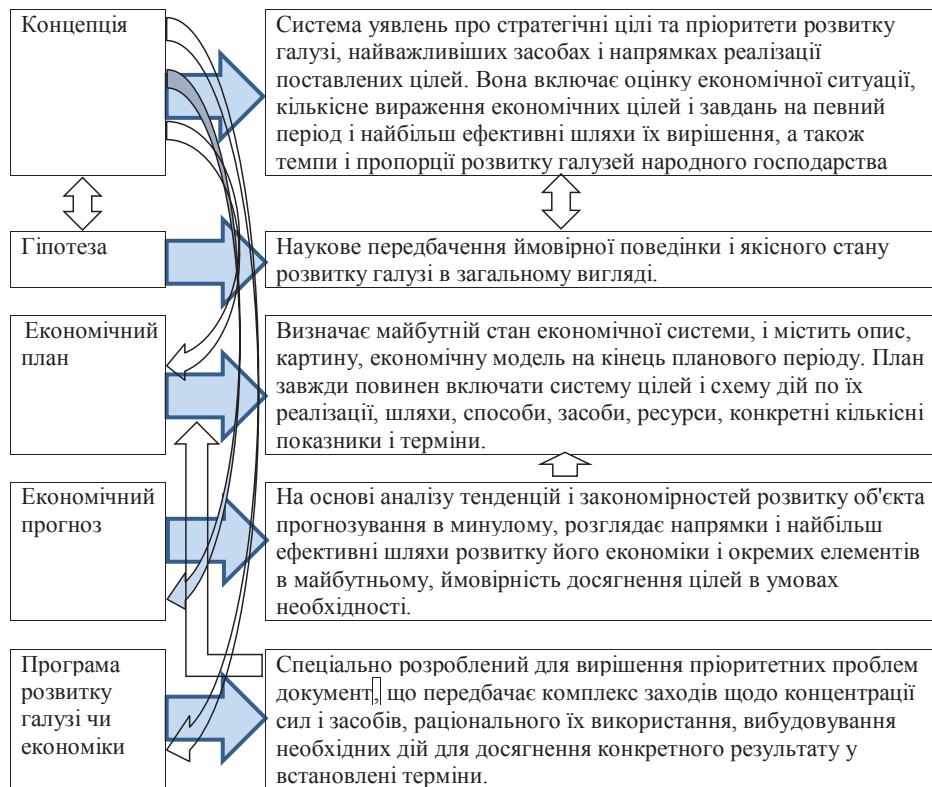

Рис. 1. Основний зміст елементів системи економічного планування та прогнозування

- необхідністю підтримки оптимальних пропорцій виробництва продукції суміжними галузями, а також споживанням. Все це вимагає від господарських суб'єктів нових підходів до планування, спрямованих на забезпечення споживчого попиту, просування, своєї продукції на ринок.

Таким чином, необхідно відзначити, що сутність планування і прогнозування розвитку галузей народного господарства, а саме харчової галузі в ринкових умовах полягає в тому, щоб найкращим чином обґрунтувати такі види, обсяги, терміни та інші показники виробництва і реалізації продукції, виконання робіт і надання послуг, які

при вмілому використанні наявних ресурсів принесуть найкращий результат [4; 5].

Окремо зупинимось на тому моменті, що все ж таки прогнозування має певні відмінності від планування, перш за все тим, що останнє має більш інформаційний характер. Це означає, що він не містить обов'язкових для виконання показників. Економічний прогноз може бути адресовано конкретним виконавцям, але ж не передбачає від них прийняття якихось обов'язкових дій, рішень, відповідальності за їх здійснення. Порівняльний аналіз планування та прогнозування представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняння планування та прогнозування

Критерій	Планування	Прогнозування
1	2	3
Визначення	Планування- це процес прийняття рішень, який перш за все направлений на забезпечення координованості та узгодженості всіх процесів і економіці держави, регіону, галузі або підприємства, який покликано сформулювати певні пропорції в розвитку відповідно визначеним цілям.	Прогнозування – це система досліджень, які направлені на визначення певних тенденцій та шляхів досягнення оптимального розвитку економіки країни, регіону, галузі, або підприємства, який дозволяє розробити концепцію розвитку суспільства, економічного об'єкта, та служить для обґрунтування прийняття господарчих рішень.
Основа	План – основа процесу планування, яка за своєю суттю є документом, який включає комплекс заходів та систему показників за допомогою яких можливо вирішити певні соціальні завдання.	Прогноз –результат процесу прогнозування, який є науковою розвідкою, та включає інформацію, що є передбаченням про можливий стан економіки країни, регіонів, галузі або підприємств в майбутньому, та шляхах і термінах досягнення цілей.
Класифікація:		
За масштабом	- народногосподарські плани; - галузеві плани; - регіональні плани; - плани підприємств (об'єднань).	- макроекономічні прогнози; - мікроекономічні прогнози (на рівні підприємств, об'єднань). Проміжні рівні (міжгалузеві і галузеві прогнози, регіональні прогнози і прогнози окремих народногосподарських комплексів).

Закінчення таблиці 1

1	2	3
За періодом (горизонтом)	- перспективне планування; - поточне планування; - оперативне планування.	- оперативні (поточні) – до 1-го кварталу; - короткострокові – до 1-го року; - середньострокові – до 3-х років; - довгострокові – до 5-ти років; - дальньострокові – понад 5 років.
За об'єктами	- державні, в тому числі: - регіональні, - республіканські, - обласні; - муніципальні; - внутрішньофірмові.	- прогнози ресурсів (природних ресурсів, запасів природної сировини і стану природного середовища, демографічні, науково-технічного прогресу); - прогнози розвитку економіки (галузей економіки або народногосподарських комплексів, динаміки, темпів і факторів економічного зростання, міжгалузевих структурних зрушень, розміщення продуктивних сил); - прогнози суспільних потреб (виробничих, особистих, загальнодержавних, підвищення життєвого рівня населення, процесів соціального розвитку, зовнішньо-політичні і військово-стратегічні).
За призна-ченням:	- директивні, обов'язкові для виконання; - індикативні, рекомендаційні для виконання; на рівні фірми приймаються в основному директивні плани; а на рівні держави — індикативні; є також бюджетні або податкові плани країни.	- загального призначення - розробляються систематично спеціальними службами. У них не обмовляється конкретний споживач прогнозованої інформації (наприклад, прогнози інфляції); - спеціального призначення - виконуються за замовленням конкретного споживача (підприємства, об'єкта адміністрації, Кабміну та ін.).
За цілями:	- стратегічні, які передбачають глобальні цілі; - бізнес-плани, орієнтовані на досягнення окремої угоди, операції чи стосовно до підприємства малого бізнесу, орієнтовані на невеликий строк.	- конфірмативні - основна їх мета підтвердити або спростувати яку-небудь гіпотезу про об'єкт прогнозування. Застосовуються в будь-якій області наукового знання, у тому числі й в економіці; - планифікаційні - основна мета їх - підготовка інформації для планування. Бувають оперативні, тактичні й стратегічні; - управлінські - на підставі яких приймають рішення щодо керування об'єктом прогнозування (прогноз фінансової стійкості підприємства, прогноз банкрутства та ін.).
За конкретною установкою:	- функціональні, які направлені на упровадження управлінських рішень в сфері діяльності фірми, що виконує певну функцію. - одночасові, створюються з упровадженням будь-якого проекту чи програми і виконують допоміжну роль в упровадженні загальної стратегії, можуть бути програмними і проектними. - стабільні, які включають розробку конкретних вказівок для регулярно повторюваних операцій типового характеру. Вони являють собою суму правил, інструкцій, рекомендацій для здійснення стандартних видів діяльності; до них можна віднести інструкції, правила і рекомендації.	- інтуїтивні прогнози - зроблені на основі неусвідомлюваних у момент формулювання методів і принципів прогнозування; - логічні - в них є логічне (теоретичне) обґрунтування використаних принципів і методів, способів оцінки отриманих результатів та ін. Інтуїтивні прогнози надалі як правило переходять в логічні. Можна сказати, що кожний прогноз у момент його зародження є інтуїтивним (як відкриття). Кожному з нас знайомі інтуїтивні прогнози в повсякденному житті.

Окремо слід зупинитись із застосуванням прогнозування та планування в такій галузі економіки, як харчовій. При прогнозуванні розвитку харчової галузі слід звертати увагу на три групи найважливіших пропорцій (балансів). Перша група пропорцій показує співвідношення між потребою в продукції харчової галузі і її виробництвом. Друга група - контролює співвідношення ресурсного та інвестиційного комплексів. Третя група пропорцій характеризує співвідношення між основними сферами і напрямками роботи харчової промисловості, а також пов'язаною із галуззю організаційною та соціальною структурами. Також зауважимо, що запропоновані три групи співвідношень та пропорцій можуть бути розглянуті на різних рівнях, як місцевому (територіальному), так і галузевому, а також на міжгалузевому рівнях.

Крім того, нерозривний зв'язок харчової промисловості з іншими галузями народного господарства обумовлює методичну єдність в плануванні її розвитку на основі загальних наукових методів, принципів, правил та норм розробки проектів планів і контролю за ходом їх виконання.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновки, що система економічного планування і прогнозування розвитку галузей економіки, а саме, харчової промисловості, в умовах ринку є процесом безперервної творчої, наукової діяльності. У певні спільні методи і принципи в плануванні і прогнозуванні. Слід звернути увагу на три групи пропорцій при прогнозуванні і плануванні в харчовій промисловості, а саме: співвідношенні між потребою в продукції харчової галузі і її виробництвом, співвідношенні ресурсного та інвестиційного комплексів, співвідношенні між основними сферами і напрямками роботи харчової промисловості, а також пов'язаною із галуззю організаційною та соціальною структурами. Науково обґрунтована система вільного вибору найважливіших економічних і соціальних цілей, напрямків та перспектив розвитку галузі, технічних засобів і організаційних способів для досягнення перспективних цілей і завдань, дозволяє кожній галузі планувати і порівнювати витрати і результати, ресурси і доходи на всіх стадіях господарювання.

Список літератури:

1. Маршалл А. Принципы экономической науки / Пер. с англ. Т. 1. – М.: Прогресс, 1993. – 416 с.
2. Прогнозное моделирование производства, переработки и торговли аграрной продукции в региональном АПК / В. В. Кузнецов, А. Н. Тарасов, В. Л. Дунаев [и др]; ГНУ ВНИИ экономики и нормативов. – Ростов н/Д, 2004. – 121 с.
3. Гайдаенко, А. А. Прогнозування ринкових тенденцій як основа індикативного планування / А. А. Гайдаенко // Економіка с.-г. і перераб. підприємств. – 2007. – № 3. – С. 23-24.
4. Орлов О. О. Планування діяльності промислового підприємства. підручник / О. О. Орлов. – К.: Скарби, 2002. – 336 с.
5. Геєць В. М. Ліберально-демократичні засади: курс на модернізацію України / В. М. Геєць // Економіка України. – 2010. – №3. – С. 4-20.
6. Куценко В. І. Соціальна безпека в контексті сталого розвитку / В. І. Куценко, В. П. Удовиченко. – Чернівці: Видавець Лозовий В.М., 2011. – 656 с.

Минакова А. А.

Причерноморський научно-дослідницький інститут економіки та інновацій

**СУЩНОСТЬ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПЛАНИРОВАНИЯ И ПРОГНОЗИРОВАНИЯ
И НАПРАВЛЕНИЯ ЕГО ПРИМЕНЕНИЕ В ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ**

Резюме

Целью статьи является обобщение и уточнение теоретических аспектов сущности экономического планирования и прогнозирования в системе управления развитием отраслей народного хозяйства, определение общего и отличного между прогнозированием и планированием, рассмотрение их классификации, и оценка значимости использования определенных методов для прогнозирования развития пищевой промышленности. Обосновано, что прогнозирование имеет определенные отличия от планирования, прежде всего тем, что последнее имеет более информационный характер. Это означает, что оно не содержит обязательных для выполнения показателей. Экономический прогноз может быть адресовано конкретным исполнителям, но не предусматривает от них принятия каких-то обязательных действий, решений, ответственности за их совершение. Представлен сравнительный анализ планирования и прогнозирования.

Ключевые слова: экономическое планирование, экономическое прогнозирование, развитие отрасли, классификация методов, пищевая промышленность.

Minakova O. O.

Black Sea Research Institute of Economics and Innovation

**THE ESSENCE OF ECONOMIC PLANNING AND FORECASTING
AND DIRECTIONS OF ITS APPLICATION IN THE FOOD INDUSTRY OF UKRAINE**

Summary

The purpose of the article is to summarize and clarify the theoretical aspects of the essence of economic planning and forecasting in the system of managing the development of national economy sectors, determining the general and different between forecasting and planning, considering their classification, and assessing the significance of using certain methods to predict the development of the food industry. It has been substantiated that prediction has certain differences from planning, primarily because the latter is of a more informative nature. This means that it does not contain indispensable indicators. The economic forecast can be addressed to specific performers, but it does not provide for the adoption of any mandatory actions, decisions, or responsibility for their performance. A comparative analysis of planning and forecasting is presented.

Key words: economic planning, economic forecasting, food industry, industry development, classification of methods.